

Priča i memoarski zapisi: MRKI, BIVŠI DEČKI i STOPLA, UŠI, NOS

MRKI

Mato je završio Srednju grafičku školu, ali nikada nije radio u struci. Nakon mature zaposlio se iznenadno brzo kao domar gimnazije pokaraj Trga žrtava fašizma u Zagrebu i ondje radio raditi kao majstor *opće prakse* do umirovljenja. Mijenjao je razbijene prozore i kvake na vratima učionica, ložio školsko centralno grijanje, popravljao vodokotliće u zahodima, čistio igrališta na školskom dvorištu, otključavao i zaključavao ulazna vrata škole i očijukao s mladim čistačicama dok nije sreo Tanju. Gledajući unatrag nije mu jasno radi čega je na Tanju "pao" i to toliko da ju je sa 22 godine oženio! Ne, nije ostala trudna, on ju je zaprosio jer je htio stalno biti pokraj nje. Ili nekoga? Baš čudno ako se uzme u obzir da Tanja nije bila neka ljepotica, ni topla osoba. Imala je mršavo, kiselo lice, koje je ponekad izgledalo kao da lebdi u velikoj boci ukiseljenih krastavaca u kojem se okruženju zadovoljno ljudiška na valovima bijelog octa. Tanja je radila kao teta u vrtiću i bila dvije godine starija od Mate. Jadna li su bila ta dječica koju je čuvala s tim licem na metlastom tijelu koje je stalno, što je za njezin posao bilo dobro, jurilo na sve strane po vrtiću loveći hiperaktivnu djecu. Mato i Tanja nisu imali djece. Ona je znala, rezignirano, reći poznanicima da joj je osam sati dnevno tuđe djece sasvim dovoljno i utažuju njezin majčinski apetit do sitosti. Bila je takva vrtička teta kojoj ja svoju djecu ne bih povjerila na čuvanje. Ako ni zbog čega drugoga, onda zbog toga što bi mi se dječica zaboravila smijati i veseliti životu provodeći pola dana pokraj Tanje. Mentalno bi se u najranijoj mladosti ukiselila! Kad je Tanja umrla od srca, valjda je od toga umrla iako je izledalo kao da srca uopće ni nema, Mato je otišao u prijevremenu mirovinu koju su mu ponudili uz dokup staža do punog. Nakon toga osjećao se poprilično izgubljeno i besciljno satima šetao svakog dana dana po Maksimiru razmišljajući što bi sa sobom ostatak života. U šetnjama po malo manje prometnim dijelovima parka zapazio je velikog psa-latalicu, izgledao je kao križanac šarplaninca i njemačkog ovčara. Pas je imao dosta mrki pogled, baš onako mrko mrki i, iako ga je grdo i s nepovjerenjem gledao, počeo se šetati paralelno s Matom uvijek na istoj udaljenosti od oko desetak metara. Matu je pas zainteresirao, volio je takve vukolike i velike. Počeo mu je donositi hranu. Vode je imao dovoljno u Maksimirskim jezerima. Hranu je Mrki uzimao tek na udaljenosti od Mate. Mato bi hranu ostavio na zemlji i

odmaknuo se, pa bi Mrki tek tada došao i sve pojeo, netremice gledajuću u donositelja, valjda u strahu da bi mu jelo mogao i – odnijeti. Tako su se “igrali” cijelo ljetо. Jednoga jutra Mrkoga nije bilo na doručku. Mato je pitao šetače jesu li ga vidjeli. Stari gospodin s publicom na crvenoj lajni rekao mu je da je video kad su ga jučer popodne tri šintera lovili i ulovili na žičanu omču, te ugurali u kombi za transport životinja.

- *Na kombiju je pisalo “Veterinarsko-higijenski servis i hotel za pse”, dragi gospon. Kako ciničan naziv za mesto gdje se napušteni pesi ubijaju u roku od nekoliko dana od kada ih ulove! Ćital sam ja o tome. Jako je režal na šintera i prestal tek na kraju, kad je ostal bez daha, jer skoro su ga udavili. Kolko se otimal. Ako vam je do njega stalo – hodite u šinteraj po njega što prije. Dajte im tamo flašu nečeg ili ponudite novce, dat će vam ga. Ne budu ga dugo držali u kavezu živoga, bili su ljuti na njega jer su ga jedva vlovili i, da nije omča bila na dugačkom štapu, sve tri bi ih izgrizel –* govorio je Mati vrlo uzrujani šetač pudlice, očito ljubitelj životinja.

Mato je odmah otišao vidjeti je li Mrki živ u šinteraju. Ruke su mu se tresle, jedva je pratio promet i prebrzo vozio do Veterinarskog fakulteta pokraj kojega je bila zloglasna oniža zgrada za koju su Zagrepčani oduvijek znali da je stratište napuštenih pasa: šinteraj.

Mrki je bio u mraku, u jednom od malih, mokrih kaveza. Zarežao je, isprva, no onda se zaustavio prepoznavši Matu. Čak je malo i zamahao repom što je Mato prvi puta kod njega video.

- *Evo vam 100 kuna za ovoga psa, flašu rakije dodat će vam iz auta. Ja ću ga udomiti, treba mi takav za dvorište –* slagao je Mato dežurnom šinteru koji je zgrabio novčanicu i odmahnuo rukom mrmljajući:
- *Samo ga maknite odavde, manje posla za mene, ali ja ga vadil iz kaveza ne bum, zemite si ga sami van i metnite sami u auto!*

Mato je odjednom shvatio da nema uzice na kojoj bi Mrkog odveo do auta, a Mrki oko vrta nema ni ogrlice. To je bio ozbiljan problem. Nije ni pomislio na to da Mrkoga nikada nije dotaknuo, da ga ne poznaće kakav je u bliskom kontaktu i da uopće ne zna kako će se ponašati u vožnji automobilom. Na nečiju pomoć nije ni pomislio, bilo je prerizično. Izvadio je remen iz hlača i rekao šinteru neka izđe van iz prostorije s kavezima. Napravio je omču od remena za hlače i otvorio vrata od kaveza u kojem je bio Mrki i čekao. Pokazao je Mrkome gdje bi trebao ugurati glavu i rekao mu tihim glasom

- Hajde dođi i budi dobar. Došao sam te spasiti. Idemo van pa u moj auto, a onda k meni doma. Polako, samo polako, mili moj, mi se pozajemo, znaš da sam te hranio u šumi....

Mrki je najprije ustuknuo, a onda se polako približio izlazu iz kaveza i dopustio Mati da mu stavi svoj remen oko vrata. Na preostalom kratkom dijelu remana Mato ga je izveo u dvorište šinteraja i stavio na stražnje sjedalo automobila. Šinter se sakrio u svoju sobu. Mrki je surađivao. U automobilu je mirisala jutarnja hrana koju je Mato donio za njegov maksimirski doručak. U vožnji je pas mirno ležao na stražnjim sjedištima, a u Vojnovićevoj ulici Mato je, nasreću, brzo našao mjesto za parkiranje i hranu, s Mrkim na kratkom remenu, izvadio iz automobila vodeći ga, silom prilika sasvim uz nogu, do svojega stana na drugome katu. Mrki je bez pogovora ušao u stan.

- *Vidi, vidi - pomislio je Mato-spasitelj - pa on se već vozio u automobilu, već je hodao po stepenicama i bio u stanu, sve mu je to poznato! Izbacili su ga na cestu kad se nečije dijete naigralo sa štenetom, tj. kad je štene narasto i postalo "smetnja" u stanu koju je, uz to, trebalo tri puta dnevno izvoditi u šetnju.*

Ubrzo nakon tog velikog događaja u Matinom životu, Mato je počeo prodavati svoj dvosobni stan u Vojnovićevoj ulici. Našavši ubrzo kupca, predao mu je stan sa svim stvarima u njemu rekavši mu neka radi s njima što god hoće jer njemu ne trebaju. Preselio se s Mrkim u svoju vikendicu na Žumberku, omanju brvnaru koja se nalazila na malome proplanku u šumi. Mrki je bio slobodan i sretan, nije se udaljavao bez Mate daleko od brvnare. I Mato je bio sretniji nego ikada u životu. Gledo je u Mrkoga i govorio mu da im je, napokon, ljubav višestruko užvraćena. Mrki bi na to samo zamahnuo repom ili bi se bacio na leđa od dragosti. Razumio je on sve što mu gazda govori, čak i što misli i bilo mu je drago. Šetali su uvijek zajedno šumom, brali jagode i šparoge. Mrki je pronalazio gljive i upozoravao na njih Matu. Uživali su u šuštanju suhog lišća pod nogama i odmarali se na debeloj, šumskoj mahovini. Mato je bio preplavljen takvim osjećajem bliskosti i zajedništva za koje nije ni slutio da postoje i koliko usrećuju.

Kada je prvi puta otisao Mrkoga cijepiti protiv bjesnoće kod veterinara u obližnjem gradiću, Mato je saznao da je Mrki star, najvjerojatnije, oko tri godine. Nije bio mikročipiran, tj. nije imao registriranog vlasnika. Mati je baš bilo drago da nije stariji,

te da se on može upisati kao prvi, pravi vlasnik Mrkoga. Umjesto već zaboravljenog Tanjinog kiselog lica, radosno je razmišljaо kako će gledati Mrkoga još dugi niz godina. Doduše, u njegovo mrko ali odano lice, s ljubavnim iskricama u očima. O čestome repomlatu da se i ne govri!. U brvnari Mrki je spavao na Tanjinoj postelji prekrivenoj dekom u spavaćoj sobi sobi bez grijanja, tako da mu po zimi nije bilo prevruće. Za vrućina koje su u šumi bile vrlo rijetke, Mrki se zavlačio ispod kuhinjskog stola i rasprostro svoju bujnu, smeđkastu dlaku po pločicama. I Mrki i Mato bili su šutljivo sretni jedan s drugim i sa svojim šumskim životima. Za zimskih noći gledali su zajedno tinjajuću vatru u kamnu i zajedno zijevali. Mrki bi uvijek počeo zijeвати nakon što bi to pred spavanje učinio njegov gazda. Živjeli su spokojno, izdvojeni od ljudi i iskreno voljeni. Nikome od njih dvojice ništa više, niti išta drugo nije trebalo.

Mrki je nakon dvije godine takvoga idiličnog života počeo imati smetnje kod mokrenja. Sve duže i duže držao je nogu u zraku dok je mokrio, a mokraća mu je izlazila u mlazevima. Nekon nekoliko tjedana čučnuo bi dok mokri kao ženka i Mato je video da mu istječu samo kapi. Odveo ga je veterinaru koji ga je uputio u Zagreb na rendgen. Snimka je pokazala da Mrki ima veliki tumor na prostati, veličine dječje glave, inoperabilan - napisaše mu u nalazu. Tumor je bio zloćudan. Mrki je sve slabije jeo, a Mato ga je svaki dan vozio na kateterizaciju kako bi mu veterinarian ispraznio mjehur. Nakon dva tjedna kateterizacije kod lokalnog veterinara Mrki je sasvim prestao jesti, imao prazan pogled, a nije mogao ni ustati. Do automobila Mato vozio u tačkama.

- *Bilo bi ga humano uspavati, samo se pati, a beznadno je – reče Mati veterinarian za vrijeme kateterizacije..*
- *Kako mislite uspavati? Pa ne bude se poslije probudio, recite lijepo da ga treba: usmrtiti!*
- *Da, mogu i tako reći, gospodine, ali veterinari nikad ne znaju koliko je koji vlasnik osjećajno vezan za svoju životinju pa su oprezni, biraju riječi ....*
- *Aha, to! Završimo danas s time, ja ću ga gladiti po glavi a vi mu najprije dajte mnogo narkoze, pa ga onda ubijte - odlučno je rekao Mato.*
- *Hoće li opaliti ta stara lovačka pušketina sa zida brvnare iako sam je dobro očistio, no staro je streljivo? – pitao se vrativši se u brvnaru vrlo miran Mato umoran od kopanja duboke rupe za pasji grob.*

Mrki je ležao sklupčan u tačkama ispred kuće kao da drijema. Kad se malo odmorio, Mato je odvezao Mrkoga do rake, nježno ga položio unutra i pokrio ga njegovom dekom s kreveta na kojem je spavao. Pogledao je u visoke krošnje kao da se spuštenih ruku moli i zatrpaо grob. Zrak je bio sladak od jasmina koji je bio u punome cvatu. Mato je natrgao nekoliko rascvjetanih grana i položio ih na humak, zatim se vratio u kuću i sjeo za za kuhinjski stol na koji je već bila položena njegova stara, lovačka puška. Njezinu cijev stavio je u usta i učvrstio je zagrizom zuba. Kundak je bio spušten na pločice. Zaboljelo ga je kurje oko na malome nožnom prstu kad je oslanjao bosi taban na vanjski rub kako bi što lakše palcem druge noge mogao zakvačiti oroz.

- *Hladni metal na nepcu i nožni palac na okidaču – hoću li uspjeti okinuti? –* ubrzano je razmišljao.

Osjetio je, najprije, slankastu, olakšavajuću, mlačnu radost kao da je uskočio s niskog mola u dobro zagrijano more. Iz mraka podmorja ukazao mu se Mrki nepomično ga gledajući iz nebeski modrih trava, iščekujući nešto s malo zanjihanim kitnjastim repom kao da se nada šetnji. Pokušavao mu se nasmiješti, ali s takvim pasjim licem to nije bilo moguće. Nikakvih drugih slika iz života nije bilo. Ništa Mati, kao što piše u knjigama, nikakav film nije projurilo pred očima.

- *Trebao sam to odmah, čim sam odlučio o njegovoј smrti, učiniti. Bilo bi ispravno da umremo istovremeno, jedan uz drugoga, no njega bi u tom slučaju bacili na hrpu leševa u Spalionici životinjskog otpada u Sesvetskom Kraljevcu. Ovako sam mu ispod crvenolisnog javora iskopao i označio duboki, suhi grob.* – bile su Matine posljednje, rasprsnute misli.

BIVŠI DEČKI (lakrimarij)

Iako nikako ne pripada u kategoriju mojih bivših dečkih gospodin je (kao iznimka, mogući uvod u odgovore/pravila/pitanja ili, čak, sukus problema) zaslužio biti istaknut na početku ove novelete. Bio je, više nije jer je nedavno otišao u mirovinu, direktor jedne veće nakladničke kuće. Prije našeg telefonskog razgovora koji sam zauvijek zapamtila i vjerno ću ga reproducirati, nikad se nismo vidjeli. Kontaktirali smo

elektroničkom poštom i telefonom tako dugo dok Upravni odobor tvrtke koju je vodio nije, na njegov prijedlog, donio odluku da će objaviti moj rukopis. Javio mi je:

- *Gospodo Horvat, imam za vas dobru vijest, ali pod jednim uvjetom.*
- *Recite, za jako dobre vijesti spremna sam na sve, dobro, gotovo na ispunjenje svih uvjeta! - zahihotala sam u svojim 60-im godinama poput djevojčice.*
- *Provest ću brzo zaključak Uprave, ali mi prethodno morate nešto obećati, zakleti se. Radi se, naravno, o objavljivanju vašega poprilično obimnog rukopisa koji je dugo bio na čekanju. – direktorski glas sve više mu je postajao oprezan i krut. Ništa mi nije padalo na pamet osim da će, možda, tražiti od mene radi uštede papira žestoko skraćivanje rukopisa na što sam bila sigurna da neću pristati.*
- *Recite, zaboga, o kakvom je uvjetu riječ? - sada je moj glas postao šuškav i suhopapirnat.*
- *Pa, morate mi obećati da se nećete zaljubiti u mene.*
- *Molim vas, recite mi još jedanput, ponovite što ste maločas rekli, nisam vas dobro razumjela.*
- *Rekao sam vam da mi morate obećati, zakleti se, da se nećete u mene zaljubiti. Meni to jako ide na živce, poslovno me blokira, a obično iskrnsu i problemi s mojom suprugom.*
- *Gospodine direktore, znate li vi s kime razgovarate, tj. koga ste nazvali, niste li pobrkali telefonske brojeve? – malo mi je odlanulo – Mi se nismo upoznali, ja vas nikada nisam vidjela, čak nisam vidjela ni jednu vašu fotografiju ....kako vam uopće pada na pamet da bih se u vas zaljubila pa vam, unaprijed, moram obećati da neću?*
- *Pustite vi to, obećajte!*

Obećala sam, iako mi se činilo i uvredljivim i prešašavim. Bilo mi je stalo do tiskanja rukopisa koji je godinama čamio u njegovoј nakladničkoј ladici. To ga je smirilo. Knjiga je objavljena u roku od tri mjeseca. Kad smo se upoznali na

predstavljanju mojega romana, nismo spominjali taj telefonski razgovor. Gospodine je izgledao kao prosječni, oniži, pročelavi, činovnički šezdesetogodišnjak s pivskim trbušićem. Do smrti mi neće biti jasno zašto je taj čovjek tražio od mene tako bizarno *conditio sine qua non* obećanje!? Što je o meni čuo, ili što su mu autorice prije mene činile, ili kako je pročitao moj rukopis, čega se sve plašio da će ga snaći ako se u njega zaljubim - nikada neću saznati. Možda bi psiholozi imali nekakvo objašnjenje, pitat ću nekoga (bolje: neku) od njih kad mi nađe.

Bez obzira na prethodnu nakladničko-autorsko-muško-žensku egzemplarnu sekvencu, dobro bi došla na početku ove novelete definicija pojma *bivši dečko*. Trebala bi si spisateljica razjasniti tko spada u tu kategoriju. Je li *bivši dečko* netko u kojega je bila zaljubljena (o čemu on pojma nije imao), ili onaj s kojim je izmjenjivala pusice držeći se za ruke, ili muškarac s kojim je osjećaje (makar samo vlastite) i posteljno realizirala? Pojma nemam kako bi glasila definicija pojma *bivšeg dečka*! Već tako stara (i pravnica po struci, a znamo da pravo počiva na definicijama!), a još nisam uspjela shvatiti, kontrolirati, nadvladati, nadmudriti ili zatući vlastiti hipotalamus i – definirati pojам *bivšeg dečka*! No, pade mi napamet kako sam negdje pročitala: *Da bi našao iglu u plastu sijena dovoljno je da zapališ sijeno i pređeš magnetom preko pepela*. Jednostavno, zar ne? Sve je dobra ideja i malo hrabrosti! Tako bi trebalo biti i s definiranjem *bivših dečkih* – ali nije. Iako sam ih sve, kad-tad, probadala iglama i pretvarala u pepeo! Svejedno ću u sjećanju, kako bih se prisjetila o kome pišem, još i zapaliti plast nabacanih bivših dečkih kako bi mi se (i ja sama sebi!) bolje-jasnije ukazali kao (naša!?)plehnata srca. Magnet imam negdje u priboru za šivanje, onaj za skupljanje špenadla.

Čuvam s poštovanjem konzervirane uspomene na mnoge svoje neizdefinirljive dečke (svi su bivši!). Njihove fotografije žive autonomnim životom u mojim albumima i kutijama s uspomenama. Imaju na poleđini napisane razne patetične rečenice kao: *Zauvijek tvoj ili Nikad te nitko nije volio kao ja!*. Gospode Bože!

Kad svoje bivše bikonje-danas bakonje pokušam “obnoviti”, namjerno ili slučajno, susretanjem nakon 20, 30, ili više godina - pogled na njih ne izazava kod mene niti najmanje uzbuđenje ili nostalgiju, čak niti nelagodu. Nekako sam prestravljeni i

svaka misao mi, kad ih ugledam, utrne. Samo bih da me nema! Sklona sam također, što je vrlo ružno, kad sretnem na ulici svoje velike, bivše dečkoljubavi u koje sam ulupala po pet, šest pa i deset godina patnje, strpljenja i uzaludnog nadanja, upitati se: *Zaboga, kaj mi je bilo?* Ne pomaknem se u smjeru raznježenosti kad ih ponovno ugledam bezlične, bezukusne i bezmirisne nalik na duhove. Kao da sam ih sve, začarana hormonima, izmisnila i onda kad su se hormoni staložili ili razišli - više ničega nema, ništa njihovoga više ne ljubim, ništa na njime mi se ne sviđa. Ma čak mi se ni malčice, sasvim ovlaš, niti u detaljima fizički više ne sviđaju! Ni oni plavooki! Strahota.

Većina mojih bivših nisu mi htjeli biti prijatelji, a nisu znali ili se nisu usudili biti moji dečki-ljubavnici. Trebala sam ih, bila sam u to uvjerenja, animirati! Zbrka. Sasvim nerješiva i nepotrebna! Ne radi se o tome jesu li moji dečki bili fini, lijepi, pametni, obrazovani i nesvakidašnji ili ne. Ne. Neki su bili, a neki to nisu bili ili su bili samo djelomično, ali nije bitno. Radi se, čini se, isključivo o meni, mojem hormonalno-kemijskom sustavu! Taj mi je odredio život! Ja jednostavno vidim istog muškarca drugim očima kad me zaljubljenost mine, više nije moj arhetip, ni tip, ne sviđa mi se niti po kojoj osnovi. On ostaje, primjerice, mojim prijateljicama i nadalje zgodan, rafiniran i obrazovan, čak i duhovit, ali sve to na mene vilše ne djeluje u smjeru treperenja odnosno divljenja i želje za oblubom! Kao da mi je netko ugasio svjetlo! Sve se rasplinulo u mraku, upalo u rupu, zauvijek nekuda propalo poput ponornice. Bez naočala zaljubljenosti ne uočavam više ni onaj ljudski detalj koji me kod njih definitivno zaveo i oborio. Pitam se što mi bijaše da sam ih, navodno, vrlo voljela trudeći se da ih zadržim na mnogim područjima i postanem ih dostašnja?. Sa popratnim nesanicama, znojenjem ruku i brkova, grčevima u želucu, klecanjem koljena itd.! Zar nije prestrašno, sramotno biti vlasnica takvoga organizma, mozga, srca, što li već!? Ništa se, nažalost, nije s godinama, tj. sa starenjem u vezi s time promijenilo. Bez obzira na prestanak izlučivanja hormona.

Možda imam nekakav feler u ljubavnom (zaljubljivačkom) *tajmingu*? Moj drugi muž mi je napravio dijete u prvome hormonalnome šusu, sasvim na početku veze i zato imam, hvalabogu, kći. Da je prošla godina-dvije naše veze, zasigurno s njim ne bih htjela imati dijete!. Možda čak ni kavu popiti. Ali, dok mi je bilo vrlo uzburkano more hormona - "ljubav" je urodila, doslovno, - plodom! Željala bih da sam bila, da mogu

još biti drukčija. Ovako, kao da me je Priroda isprogramirala tako da se punim jedrima upustim u produženje vrste i onda – gotovo! Puknula me je po onome centru/žljezdi u mozgu koji bi me trebao usmjeriti da ljubavno zaluđena radim na potomstvu, jer po mišljenju Majčice Prirode dotični u kojega sam se "zaljubila" ima predispozicije za dobar prijenos gena, kompatibilni su mojim genima, a u toj kombinaciji bi se radila zdrava i pametna dječica. Ja na to tako danas gledam. Ne znam kako bih drukčije! Pomozite mi, objasnite! U nekoliko sam se opasnih ljubavnih slučajeva-sekvenci, nasreću i hvala ti Bože, suprotstavila toj diktatorskoj i prevarantskoj Prirodi kontracepcijanskim pilulama, pa imam samo jedno dijete.

Primjerice, u brakovima sam se (i drugim dužim vezama) nakon nekog vremena zajedničkog života/druženja počela potiho pitati radi čega sam s njima, o kakvoj se tu zabuni ili pogodnosti radi, tko su ti ljudi!? Da stvar bude još gora - više mi se nije ni ševelo s njima. Nisam vidjela ni cilja, niti nalazila užitka u tom gimnasticiranju sa znojenjem i razmijenjivanjem slina. Patila sam od erotske dosade, a radi mira i dobrog poretku u kući/vezi glumila sam strast u krevetu. Naposlijetku me je, ma znate već, sve češće boljela glava ili želudac! Moje su "velike" ljubavi, zapravo, bile one koje su prekinute prije nego što mi se taj kratki spoj, taj prekid intenzivnog izlučivanja hormona zaljubljenosti dogodio. Zar to nije groteskno, napravedno i, ujedno, zastrašujuće, budući da mi je odredilo život, poeziju i ovu sadašnju osamljenost?

Možda se mudriji, intuitivniji frajeri (bilo ih je nekoliko koji su mi se svidjeli), nisu sa mnjom htjeli ni upuštati u nikakvu ozbiljniju ljubavničku vezu. Predosjećali su da nisam truda vrijedan eksperiment, za koji bi oni bili ubogi, pokusni kunići kojima spasa nema. Neki su mi nakon mnogo ljeta i priznali da su, iako sam im se dopala, nekako zazirali od mene, da ih je nečega bilo strah. Čini se s - pravom! Do finala s *happy endom* nisam, priznajem si s užasom, nikada ni s jednim muškarcem niti došla. Još dok se naš ljubavni odnos zahuktavao, počeo mi se gasiti hormonalni lampion! Nisam više imala poriva ogledavati se u njihovom muškom zrcalu! Kako god se namiještala – nestajalo je jasnog odraza, sve je bilo zamagljeno, zapravo ništa se nije vidjelo!

Takvi mi se fenomeni ne događaju kod osjećaja prema prijateljicama, prijateljima i životinjama iz razloga što, valjda, nisu hormonalno uvjetovani. Dakle, nema druge, moja "falinga", pod pretpostavkom da mi neke tzv. *dugoljubeće žene* ne lažu, bila je

hormonalno usmjeren na rasplod-potomstvo i sasvim izvan mojega domašaja.
Možda. Tješim se mogućnošću da nisam kriva!

I sad, na kraju života, postavljam samoj sebi prestrašna pjesnička pitanja:

- a) Kome sam, radi i u ime čega sam napisala one moje stotine ljubavnih pjesama?
- b) Radi koga/čega sam, čime gonjena, pročitala sve one tisuće ljubavnih pjesama drugih pjesnika, radila cijelo desetljeće na digitalnim knjigama portala *Hrvatske ljubavne lirike* i objavila (u papiru) *OBLIZUJUĆI SUZE, hrvatski pjesnici o ljubavi?*
- c) Zašto sam se seksala s tim mojim dečkima i muževima kad sam svaki puta nakon tog čina (uživala u njemu ili ne) imala osjećaj nelagode jer mi se činio estetski ružnim i nedostojnim ljubavi (nije se dao nimalo “otplesati” u stilu klasičnog baleta)?

Neću si odgovoriti, jer bi odgovori bili prežalosni čak i za moje hrabro, samostojeće, staro, šašavo srce. Nemojte mi ni vi ništa reći.

P.S.

Kad sam imala osam godina (fotografija u prilogu) zaljubila sam se žestoko na ljetovanju u Velom Lošinju u Danijela koji je imao devet godina. I on se zaljubio u mene. Sjećam se jakog osjećaja blaženstva kad smo se sunčali na kamenim pločama uz more držeći se za ruke. Pričinjalo mi se kao da na jedru spojenih dlanova letimo u nebo. Bila sam vrlo sretna i kad smo se otvorenih očiju ljubili ispod mora stišćući prstima jedno drugome, kao kvačicom za rublje, nos. S drugom rukom pritiskali smo jedno drugoga za rame prema dnu kako ne bismo u poljupcu izvirili iz vode.

Možda je Danijel, kojega nakon toga ljeta nikad više nigdje nisam susrela, bio onaj moj pravi dečko-Kraljević prema kojemu bi moji osjećaji zauvijek *držali vodu*? Tko zna je li još živ, gledaju li još uvijek onako nestošno i nasmiješeno njegove svijetle oči? Danijel nije izmišljeno ime. On se doista tako zvao, a ja sam se tada zvala samo – Jasna koja je voljela, uz Chopina i Čajkovskog, plesom izražavati osjećaje. Ljubav za Danijela je mnogo puta, do sita, bila otplesana.

STOPALA, UŠI, NOS

Sredina ljeta je. Ćelavi doktor s licem vrtnog patuljka govori iz televizora da ljudima cijelog života, osim kose i noktiju, rastu i stopala, uši i nos. Voditeljica se smiješi kao da je to nešto zabavno, baš za ljetnu programsku šemu. Gdje me nađoše i jedan i drugi! Ili kako baš nađoh ja njih na nekome čudnome kanalu koji inače ne gledam. Sudbina.

Cijeli sam život bila *nabrijana* od divote kad bih pogledala svoja balerinska stopala, zapravo tako je bilo prve polovice mojega života. Od samoga bi me pogleda na

vlastita bosa stopala zaplijasnula neka toplina i ponos..Kad bih po zimi bila loše volje skinula bih čarape i bacila pogled na svoja njegovana, malena, lijepo oblikovana stopala s ružičastim noktima ..... Sada to više ne činim. Više niti ne lakiram nokte na nožnim prstima. Pa, da, točno, u mladosti sam nosila broj 37 (možda više 36,5), a sada već trebam cipele veličine 38,5. Trebalо mi je nekoliko desetljećа nažuljanih stopala od hodanja u premalim cipelama dok nisam shvatila, priznala samoj sebi, da ja više nemam nogicu broj 37, već ponekii broj veću. A sada još i oni meni iz televizora *ex cathedra*, kao to je općepoznata, zgodnička prirodna pojava, mislim taj rast stopala paralelan sa starenjem. Ma, više me uopće ne veseli za moje nožurine kupovati cipele! Nisu više slatke i majušne kao da su izišle iz izloga prodavaonice. Ako i zaboravim na godine, za stopala moje sadašnje veličine nije uputno nosiiti, meni nekad tako omiljene, crvene salonke Protestno kupujem samo one crne s ravnom petom i to tek onda kada mi se napravi rupa na potplatu! Dođe mi da bacim natikaču u televizor dok mi iz njega nasmiješeni, urotničko-fakinski duet, mlađahna voditeljica i ofucani bjelobradi liječnik, govore o zanimljivoj i vitalnoj pojavi rastućih stopala pod stare dane. Kao da mi nije dosta da sam ostarila, samo mi još trebaju pred smrt stopala veličine 40!

A mogla sam prebaciti na neki drugi program, ali nisam, ni kad je doktor prešao na rastuće uši. Ne, pobogu, nametnike, već ušne školjke. To sam primijetila u ogledalu a i na opip, ali jedno je kada nešto primijetite pa se pred sobom pravite kao da i niste, a drugo kad vam govore smežurani doktori putem velikog ekrana! Kitila sam svoje uši naušnicama, onima na klipsu jer sam toliko obožavala svoje ušne školjke da mi nije, iako nisam kukavica, padalo na pamet da ih dam probušiti. Kad se radilo o naušnicama od plemenitih metala to nebušenje ušnih resica koštalo je mnogo grama više za klipsu naušnice nego što bi težili njihovi sprijeda vidljivi dijelovi, no nisam htjela nikakve rupe po mojim ljepoticama, pa koliko košta da – košta! Moja su uheka bila gospodski malena, sasvim priljubljena uz glavu, sedefaste boje i oblikovana poput rijetkih oceanskih školjki. Bila, dok se nisu počela razvlačiti prema dolje. To je išlo nekako paralelno s dojkama, trbuhom i onim tkivom s donje strane nadlaktica zvanim „zastavice“, samo što se sve naprijed nabrojano moglo podići, stisnuti ili prekriti tekstilom, a s ušima to se baš i nije moglo tako. Dobro, moglo bi se da počнем u sedamdesetima nositi preko njih dugačku, raspuštenu sijedu frizuru u tipu vile Ravijoje! A ako hoću nositi naušnice, onda moram imati otkriven barem dio ušiju, inače stvar nema smisla. Otpadoše zauvijek naušnice kao moji fetiš-ukrasi!. Na sve

važnije sastanke u životu uvijek sam stavljala prigodne naušnice, s porukom. Gdje li ih sve nisam gubila i ostavljala jer su se otkvačile ili zakvačile ili bile skinute pa zaboravljene! Na kakvim sve doličnim i, više puta, nedoličnim mjestima! I sada on meni iz televizora kaže da mi uha rastu i još će! Pa, znam i sama, rastu ali što se taj vrtni patuljak petlja u moje davne uspomene i ukazujući na ušnu staračku veličinu koja ženi s dobrim ukusom isključuje mogućnost stvaranja novih avanturica-uspomena radi asekualnih ušesa! Bila sam zavodnica (osobito!) naušnicama, a više nisam ne samo iz estetskih razloga raznih izvešenosti, nego i stoga što nemam volje stavljati ni jedne od svojih stotinjak divnih naušnica na velika, s razvučenim resicama ušesa. Eto zašto se jedim! Nosači mi upropaste svrhu i ljepotu nakita!

Od moje 13. godine života gotovo da nema pojave koja je po mene loše započela ili se loše završila, a da nisam radi toga okrivila svoj nos. Svaki puta bih pomislila – to je zato jer imam takav nos. Da mi je malen, ravan ili prčasti zasigurno bih bolje prošla, sve bi se bolje odvijalo. Sad mi još, tri dana pred smrt, na televiziji predviđaju da će mi starenjem nos još narasti. Ma, divota jedna! Rođena sam s lijepim, malim i ravnim nosom što je trajalo do moje 13. godine. Tada sam, jednom kad sam si s drugim zrcalom htjela vidjeti frizuru iz profila, ugledala kvržicu na nosu, negdje na sredini, u visini donjih kapaka očiju. Nisam se mogla sjetiti da sam u nešto udarila nosom, ali sam se ubrzo (kad je došao iz ureda) sjetila da moj tata ima kukasti nos. Bilo je to početak mojega kukičanja! Bome i tatina dva brata i moj jedini po ocu bratić Rank imaju na dlaku iste papagajske noseve! Bože moj, pomislila sam, zar me kao jedino žensko dijete u obitelji nije mogla mimoći ta kvrgasta nosina? Tada sam još plesala balet i odmah mi je pala na pamet uloga bijelog labuda (u *Labuđem jezeru* što je san svake balerine) s orlovske nosom. Nikad mi je radi nosa ne bi dali! To je govnarija, ti glupi nasljedni geni, nadasve nepravedna gadarija. Zar me nije moglo malo napreskokce mimoći (moglo je, ali ne još, jer moja kći i njezini sinovi nemaju kukaste noseve!)? Od svoje 13. godine nemam ni jedne fotografije iz profila. Ma, ne može mene nitko slikati tako iznenadno brzo da ja ne bih stigla okrenuti lice *en face* kad se okida! Takav fotograf ne postoji! To sam savršeno izvježbala. S vremenom, sve do 20 godine, nos mi je i nadalje bivao sve kukastiji. Malo po malo kvržica se povećavala. Dolje je ostao isti, s lijepim nosnicama i od korjena do vrška vrlo fino uzak. S 20 godina bio je po svemu identičan kao tatin. K vragu i djed iz Sarajeva od kojega je nosina potekla i cijela BiH. Tko zna je li to nos od nekog turškog

prapradjeda, ili židovskog, ili rimskog pretka? Uglavnomi nos se vrlo borbeno probio kroz stoljeća i održao na licima tatine loze. U tome nizu jedino je moje lice bilo žensko, sva ostala su sasvim otmjeno, aristokratski izgledala s tim nosom jer su bila – muška.

Kao pravnica po struci volim definirati stvari i pojave. Pokušavam cijeloga života otkriti zove li se moj nos: samo kukasti jer nalikuje na kuku, ili orlovske podrsjeće na orlov kljun, ili rimski jer ga je, navodno, imao Marko Antonije, ili indijanski jer ga u vestrenima imaju indijanski poglavice, odnosno postoji li među tim nazivima nosovlja kakva i kolika sličnost-razlika, djelomična podudarnost, jesu li, možda, sinonimi!? Ni dan danas ne znam odgovoriti na ta pitanja. Dopalo mi se što sam negdje pročitala da je ljepotica Kleopatra imala kukasti ili takav nekakvi nepravilan nos, ali to me je brzo prošlo jer me podsjetilo na to da me je u ranijoj mladosti jedan hofirant od milja zvao Kljun. Kad sam ga ostavila spominjao me je kao prokleti Kljun i svi poznanici su znali da se nadimak odnosi na mene. Bila sam označena samo - nosom. U godinama koje su prethodile tom nadimku odazivala sam se i na baka starog Indijanca i na kapetan Kuka.

Dobronamjerni poznanici su mi govorili da je takav tip nosa od davnina povezan s moći, ambicijom i plemičkim podrijetlom, ali i sa snagom volje i osjećajem nezavisnosti. Aristotel (383 – 322 prije Krista) je, primjerice, zaključivao iz oblika nosa o karakteristikama njegovog nositelja zapisavši da orlovske (rimski) nos simoblizira odvažnost, moć i velikodušnost. Slična se povezanost kod kukonosatih javila i kod misli grčkog povjesničara Plutarha (46. – 120.). Pa, sad, s povijesnog stajališta i nije baš tako loše!

Moj nos nije bio dugačak, nego normalne veličine, ali zakrivljen prema usnama i svakako je podsjeća na ptičji kljun nekog manjeg orla ili supa! A uzrečica *Kakav nos – takav ponos!* ne odnosi se, valjda samo na veličinu spolnoga uda kod muškaraca, nego se misli da i kod žena (nisam ja, valjda, prva žena s tim nosom!) takav oblik nosa otkriva životnu snagu i žensku seksualnu potenciju.

Nadam se da mi se neće, rastući do smrti – što je televizijska znanstvena činjenica - nos toliko povećati i zakriviti da će vrškom upadati u žlicu s juhom. Što sam starija sve više volim jela koja se jedu žlicom!

I još, da ne zaboravim, negdje s 40 godina napisala sam (i objavila u zbirci MALE PJESME) pjesmu o svojemu nosu (napamet tvrdim da to još ni jedan pjesnik nije!):

PRIRODNA PROTUTEŽA

stvorivši me

preosjetljivom

za romantično

priroda mi je

ujedno

podarila i nos

oblikom savršen

za gašenje svijeća

